

RESPUBLİKA PATENT FONDUNUN MÜASİR VƏZİFƏLƏRİ

Azərbaycan Respublikasının demokratik dövlət və hüquqi cəmiyyət quruculuğu istiqamətində inamla irəlilədiyi bir dövrdə ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi və elmi-mədəni sahələrdə köklü islahatlar aparılır. Məlumdur ki, ölkənin əsas inkişaf göstəriciləri onun elminin, texnikasının, iqtisadiyyatının səviyyəsi ilə ölçülür. Bu səviyyənin yüksəldilməsi üçün isə kitabxanaların, xüsusilə də elmi-texniki kitabxanaların qarşısında çox böyük məqsədlər və vəzifələr durur.

Azərbaycanın ilk elmi-texniki kitabxanası 1930-cu ildə “Neftçi” klubu kitabxanasının bazasında yaradılan AzNeftin Mərkəzi texniki kitabxanası olmuşdur. 1957-ci ildə bu kitabxana Azərbaycan SSR Nazirlər Sovetinin Dövlət Elm və Texniki Komitəsi nəzdində Respublika Elmi-Texnika Kitabxanasına çevrilmişdir. Bu gün kitabxana Azərbaycan Respublikasının Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsinin nəzdində fəaliyyət göstərir. Komitə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2001-ci il 27 dekabr tarixli, 623 nömrəli Fərmanı ilə Dövlət Agentliyi statusunda yaradılmış, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 19 noyabr 2008-ci il tarixli sərəncamı ilə isə Dövlət Agentliyinin əsasında Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsinə çevrilmişdir.

Bu gün Respublika Elmi-Texniki Kitabxanası respublikanın nazirlik, idarə, şirkət və müəssisələri, elmi-tədqiqat və layihə institutlarına, eləcə də elm və texnika sahəsində tədqiqat aparan ayrı-ayrı şəxslərə, ali məktəb tələbələrinə məlumat-biblioqrafiya və kitabxana xidməti göstərən respublika mərkəzi hesab olunur. RETK respublikanın ən böyük kitabxanalarından biri olmaqla yanaşı, ənənəvi kitab təbliği və kitabxana-biblioqrafiya xidmətindən əlavə müəllif şəhadətnamələri və patent ədəbiyyatı, normativ-texniki sənədlər, xarici ölkələrin jurnalları və s. özündə əks etdirən, elmi tədqiqat işi və metodik fəaliyyətlə məşğul olan böyük müəssisədir. Təbii ki, bu kitabxananın fondu da digər kitabxanaların fondundan xeyli dərəcədə fərqlənir. Kitabxananın fondunda patentlər, sənaye məmulatı kataloqları, normativ-texniki sənədlər, informasiya mərkəzlərinin buraxdığı texniki və informasiya vərəqələri, istehsalat plakatları, elmi-texniki icmallar, xarici sənaye nümunələrinin mikrofişdə və ultrafişdə pozitiv və çoxrəngli fototekası, elmi-texniki hesabatlar üzrə jurnallar və s. mühafizə edilir.

Kitabxananın fondu özlüyündə bir neçə yerə bölünüb. Əsas fondan başqa, Kitabxananın 1967-ci ildə yaradılmış Respublika Patent fondu, 1969-cu

ildə yaradılmış Respublika Normativ-texniki sənədlər fondu və Depozitar fondu mövcuddur. Hazırda bu fondların hər biri ayrıca təşkil olunmuş binalarda yerləşdirilmişdir.

Respublika Patent Fondu respublikanın yeganə fondudur ki, ölkə daxilində və xaricdə nəşr olunan patent ədəbiyyatını özündə əks etdirir. Bu fond 27 dildə dünyanın 35 ölkəsinin Beynəlxalq və Avropa patent idarələrinin sənədləri ilə komplektləşdirilir. Fondun əsas tərkibini keçmiş SSRİ-nin patent ədəbiyyatı təşkil edir. Hazırda fondada 11 milyona yaxın ədəbiyyat toplanıb.

Respublika Patent Fondunda 3 şöbə fəaliyyət göstərir:

1. Komplektləşdirmə şöbəsi
2. Mikrofilm işləmə şöbəsi
3. Xidmət və məlumat-bibliografiya şöbəsi

Hər bir şöbənin özünəməxsus iş prinsipi və vəzifə bölgüləri vardır.

Komplektləşdirmə şöbəsi aşağıdakı vəzifələri yerinə yetirir:

- Keçmiş SSRİ-nin dövlət qeydiyyatından keçmiş bütün müəlliflik şəhadətnamələri və patentləri, patent bülletenləri (kəşflər, ixtiralar), bibliografik bülletenlər (xarici ixtiralar), respublika və başqa ölkələrin patent sənədlərinin komplektləşdirilməsi;

- Yuxarıda adları qeyd olunan bütün patent materiallarının elmi və kitabxana-bibliografik cəhətdən işlənməsi;

- Fondun soraq-axtarış aparatının mərkəzləşdirilmiş və ixtisaslaşdırılmış kataloq və kartotekalarının tərkibi və redaksiyası;

- Ərazidə yerləşən idarə və müəssisələrin patent xidməti işçiləri və kitabxanalar üçün məsləhət guşəsi kimi fəaliyyət göstərməsi.

İxtiralar, sənaye nümunələri, əmtəə nişanları və coğrafi göstəricilər təbii xarakterli informasiyalardır. Onların hüquqi mühafizəsi üçün verilən sənəd isə patent və şəhadətnamədir. Onlar ümumilikdə “patent informasiyası” adlanır. Patent işinə dair elmi, hüquqi, tədris, metodiki və normativ sənədlər ümumi halda “patent ədəbiyyatı” anlayışı ilə ifadə edilir.

Respublika Patent fondu Beynəlxalq İxtira Təsnifatının bütün mövzu rubrikalarına görə çapdan çıxan müəllif şəhadətnamələri ilə (kağız daşıyıcıda, mikrofilm və mikrofiş halında) komplektləşdirilmişdir. Ümumilikdə Respublika Patent fondunun tərkibinə aşağıda göstərilən növlərdə patent sənədləri daxildir:

- Keçmiş SSRİ-nin patent sənədləri fondu (SSRİ Dövlət İxtiraçılıq Komitəsinin rəsmi bülletenləri, SSRİ-nin müəllif şəhadətnamələri və patentlərinə verilən ixtira təsvirləri);

- Xarici ölkə sənədlərinin fondu (xarici patent idarələrinin rəsmi bülletenlərinin surətləri və xarici ölkə patentlərinin ixtira təsvirləri mikrofilm və mikrofiş və kağız daşıyıcılarda);

- ÜİETMİ-nin rus dilində xarici ölkə ixtiraları haqqında biblioqrafik və referativ məlumatları əks etdirən bülletenlər;

- Sənaye nümunələri haqqında məlumat materialları (ayrı-ayrı ölkələrin sənaye nümunələri fototekası, beynəlxalq təsnifata görə sənaye nümunələrinin mövzu fototekası halında) patent-lisenziya, patent məlumatı, ixtiraçılığa aid rəsmi və normativ sənədlər;

- Keçmiş SSRİ və xarici ölkə sənədlərinə soraq-axtarış aparatı materialları (ixtira sənədlərinin göstəricisi, nömrəli, sistemli adlı göstəricilər, kataloq və kartotekalar);

- İxtiraçılığa, patent hüququ və patent lisenziya məsələlərinə dair tədris, metodiki və axtarış ədəbiyyatı;

- İxtiraçılıq və patentşünaslığa dair nəşrlər;

- Soraq, lüğət ədəbiyyatı;

Göründüyü kimi, Respublika Patent Fondu elə ilk baxışdan sənədlərinin çeşid zənginliyi ilə diqqəti cəlb edir. Fondun komplektləşdirmə mənbələri də eyni qədər öz müxtəlifliyi ilə seçilir. Bu mənbələr aşağıdakılardır:

- İxtiralar və kəşflər komitəsi;

- “Sənaye mülkiyyəti” bülleteni;

- Sahə institutlarının nəşrləri;

- Rusiya Federasiyasının “Патенты и лицензии”, “Интеллектуальный собственность”, “Изобретатель” jurnalları;

- Mətbuat mərkəzinin nəşrləri

- Xarici ölkə bülletenləri

Respublika Patent Fondu həmçinin sənədlərinin forma müxtəlifliyi ilə də seçilir. Əvvəldə qeyd etdiyimiz kimi, burada təkcə kağız formasında olan sənədlər qorunmur. Xarici ölkələrin patent bülletenləri mikrofilm şəklində olur. Belə ki, fondun əhəmiyyətli bir hissəsini təşkil edən 27 xarici ölkə materialları lent şəklində öz əksini tapmışdır. Fonda daxil olan materiallar Mikrofilm işləmə şöbəsinin əməkdaşları tərəfindən rulon şəklində işlənir və dəmir qutularda stelajlarda yerləşdirilir. Daha sonra isə informasiya istifadəçilərinin istifadəsinə verilməsi təşkil olunur.

Fondun mütləq miqdarı və dolğunluğu fondun tərkibindəki sənədlərin miqdarı ilə ölçülür. Bu məqsədlə patent sənədlərinin və patent ədəbiyyatının hesabat forması xüsusi qaydada aparılır. Patent sənədlərinin fərdi hesabatı nömrəli qeydiyyat kitabları hesab olunur. Hər bir ölkə üçün fərdi olaraq nömrəli kitab açılır. Patent ədəbiyyatının fərdi hesabatı isə inventar kitabları vasitəsilə aparılır.

Respublika Patent Fondunda Komplektləşdirmə və Mikrofilm işləmə şöbələrinin ümumi işini təbliğ etmək vəzifəsi Xidmət və məlumat-biblioqrafiya şöbəsinin öhdəsinə düşür. Əvvəldə də qeyd etdiyimiz kimi, həm Respublika

Elmi-Texniki Kitabxanasının, həm də onun tərkib hissəsi hesab olunan Respublika Patent Fondunun informasiya istifadəçiləri kontingenti öz intellektual və təhsil səviyyəsi ilə xüsusi olaraq seçilir. Belə informasiya istifadəçilərinə xidmət etmək üçün kitabxana işçilərindən hərtərəfli biliyə və elmi-texniki savada malik olmaları tələb olunur. Həmçinin, fond da təşkil olunmuş geniş məzmunlu Soraq-axtarış aparatı da istifadəçilərin ixtiyarına verilib.

İstənilən kitabxananın gördüyü işin nəticəsi təbii ki, göstərdiyi xidmətin kəmiyyət və keyfiyyət göstəriciləri ilə ölçülür. Bu mənada Respublika Patent Fondunun gördüyü işin bariz nümunəsi olan rəqəm göstəricilərinə müraciət etmək maraqlı olardı. Bu məqsədlə Respublika Elmi-Texniki Kitabxanasının 2007-ci il hesabatından məlum olur ki, Respublika Patent Fondunda informasiya istifadəçilərinin sayı 815 nəfər olmuş, 594 gəliş qeyd olunmuşdur. İstifadəçilərə verilən ədəbiyyat sayı 342989 nüsxə olmuşdur. Fonda bir il ərzində daxil olmuş ədəbiyyatı isə “Изобретатель, рационализатор”, “Патенты и лицензии”, “Интеллектуальная собственность” jurnalları, “Sənaye mülkiyyəti” bülleteni, “Azərbaycan” qəzeti, Azərbaycan Respublikasının Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsi tərəfindən təqdim olunmuş 300 nüsxə müxtəlif sənədlər təşkil edib.

Göstərilən faktlardan da aydın olur ki, Respublika Patent Fondu müstəqilliyimizin ilk illərində - keçid dövründə yaşadığı çətinlikləri tədricən geridə qoyaraq böyük perspektivlərə doğru addımlayır. Müstəqillik illərində RETK və həmçinin, Respublika Patent Fondu öz fəaliyyətini informasiya cəmiyyətinin tələblərinə uyğun qurmaq, oxucuların informasiyaya durmadan artan tələbatını ödəmək məqsədilə avtomatlaşdırma, yeni kitabxana və informasiya vasitələri ilə təmin etmə və kitabxana işinin kompüterləşdirilməsi üçün əməli addımlar atılmağa başlamışdır.

ƏDƏBİYYAT

1. Xələfov A.A. *Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi: Dərslik (3 hissədə. h. 3).* – Bakı: Bakı Universiteti nəşriyyatı, 2010. – 432s.
2. Rüstəmov Ə.M. *Patentlər və əmtəə nişanları: tərtibi, mühafizəsi, axtarışı.* – Bakı, 2004. – 443s.
3. Rzayeva Z.T. *Müstəqillik şəraitində Respublika Elmi-Texniki Kitabxanasında informasiya axtarış sistemlərinin formalaşması// Kitabxanaşünaslıq və informasiya: elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.* – 2010. - №2. – s. 75-82
4. *Respublika Elmi-Texniki Kitabxanasının 1993-2008-ci il hesabatları*
5. *Республиканский патентный фонд РНТБ Госплана Азербайджанской ССР.* – Баку: АЗНИИИТИ, 1987. – 136s.

Ш.Дж. ХЕЙРУЛЛАЕВА

**СОВРЕМЕННЫЕ ОБЯЗАННОСТИ
РЕСПУБЛИКАНСКОГО ПАТЕНТНОГО ФОНДА
*РЕЗЮМЕ***

В данной статье освещено современные обязанности Республиканского Патентного фонда. Республиканский Патентный фонд предназначен для удовлетворения информационных потребностей в патентной документации предприятий, организаций республики, а также отдельных читателей.

SH.J.KHEYRULLAYEVA

**MODERN DUTIES OF REPUBLICAN PATENT FUND
*SUMMARY***

This article is devoted modern duties of Republican Patent fund. The republican Patent fund is intended for reception of the information of the patent documentation of the enterprises, the republic organizations, and also separate readers.